

Als je verenpak maar goed zit: regen, wespen, Wespendienven en veergroei

Rob Bijlsma

Iedereen weet dat Wespendienven wespibroed vreten. Ze zijn inderdaad erg goed in het opsporen van wespennesten, het uitgraven ervan en het lospeuteren van de larven en poppen uit de cellen. Misschien dat deze voedselspecialisatie veel mensen ertoe heeft verleid te denken dat Wespendienven in regenrijke zomers slecht af zullen zijn. In de Duitse en Zwitserse literatuur wordt zelfs gesuggereerd dat ze in natte zomers geen broedpoging doen, broedpogingen halverwege afbreken of voortijdig de wijk nemen naar betere oorden. Is dat zo?

Zo'n vraag is makkelijker te stellen dan te beantwoorden. Je moet een redelijk aantal paren op de voet volgen (dat vergt al de nodige zweetdruppels), daarnaast moet je iets te weten komen over de talrijkheid van wespen, de vindkans ervan door Wespendienven en de invloed van regen op deze beide. En als een broedsel mislukt, hoe leg je dan een oorzakelijk verband tussen de regen, de wespen en het falen van dat broedpaar? Zou één van de ouders niet door een Havik kunnen zijn gepakt, of tegen een hoogspanningskabel gevlogen?

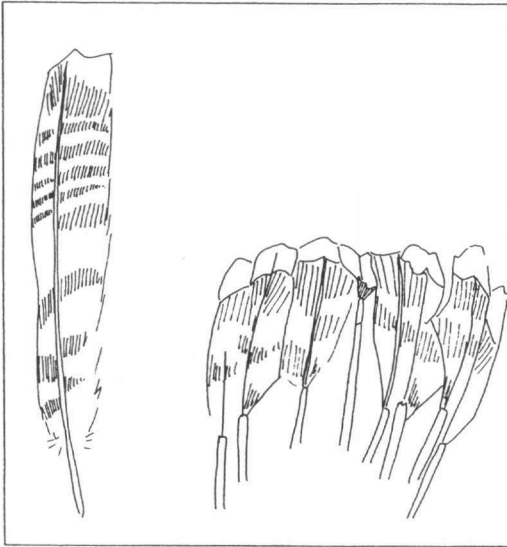
Het broedseizoen van 1993 gaf een mooie gelegenheid een en ander op de voet te volgen. Mei en juni waren warme en vrij zonnige maanden, zo ook de eerste helft van juli. De wespensstand was niet florissant, maar ook zeker niet uitgesproken slecht. Een gunstige start voor Wespendienven, dus. Dat bleek inderdaad uit de vroege start van de eileg van acht paren die door Willem van Manen, Herman Gruppen en Rob Bijlsma werden gevonden in Drenthe, namelijk gemiddeld op 25 mei. De vroegste begon al op 17 mei, iets wat in Drenthe niet eerder was vertoond. Op één 1-legsel na legden alle paren twee eieren. Alle eieren kwamen uit. Tot zover ging alles naar wens.

Vanaf half juli begon het weer echter aanzienlijk te verslechteren, en daarna bleef het hommeles. Veel regen, weinig zon, op sommige dagen zelfs permanent regen (14, 27 en 30 juli), precies op het moment dat er jongen in de nesten zaten.

In juli bleek echter uit niets dat de ouders moeite hadden met de aanvoer van wespibroed. De nesten lagen vol met wespennesten en de jongen waren weliswaar niet zo moddervet als vorig jaar, maar toch alleszins in goede conditie.

In de eerste helft van augustus bleek dat de aanwas van wespenvolken achterbleef en de aanvoer door Wespddieven stakte.

De doorsnee van de wespennesten die werden gevonden op de nesten van Wespddieven, oversteeg zelden de 90 mm (in warme jaren vaak >100 mm). Het tekort aan wespbroed werd aangevoeld met kikkers en nestjonge vogels, zodat uiteindelijk alle 15 jongen goed uitvlogen. Hun uitvlieggewichten waren normaal te noemen in vergelijking met voorafgaande jaren. Slecht weer in de nestjongenfase resulteerde dus niet in verlaten broedsels of stervende jongen door voedselgebrek. Toch was niet alles koek en ei. Tijdens de nestcontroles viel bij diverse nestjongen op dat ze absurd lange bloedspoulen hadden. Gewoonlijk is het zichtbare deel van de bloedspoulen van slagpennen 10-15 mm lang, maar bij deze jongen werden soms bloed-

spoulen van meer dan 80 mm aangetroffen waaruit dan nog net een toefje slagpen stak. Dit verschijnsel was het duidelijkst in de staartpennen, maar ook in de duimvleugel, de handdekveren, grote dekveren en sommige hand- en armpennen. Enkele jongen zagen er dramatisch uit met hun totaal verkokerde staart en enge, zichtbare bloedspoulen op de bovenvleugel.

Overigens belemmerde het meegroeien van de bloedspoulen niet de groei van de veren zelf; dat ging in het

gebruikelijke tempo door. Een tweede schok kwam op het moment als de bloedspouel toch afbladderde: de slag- of staartpen ontplooiden zich dan niet mooi tot een fraaie vliegveer, integendeel. De pen bleef een verkokerde vorm houden, de baarden waren zwaar beschadigd en de baardjes haakten niet meer in elkaar. Er waren duidelijke faultbars zichtbaar, een soort horizontale "weeffouten" in de veren die te maken hebben met groeistoornissen. Van de 15 jongen hadden er vijf ernstige bloedspouelproblemen, twee andere iets minder. Op de dekveren en in de vleugel verdwenen de "fouten" langzamerhand, of werden althans onzichtbaar door de ontwikkeling van het volledige verenpak. In de staart bleven bij enkele jongen grote

gaten zichtbaar: een verenskelet met wat rudimentaire baardgroei. Deze jongen vlogen wel uit. Helaas was het na het uitvliegen erg moeilijk goed zicht te krijgen op hun vliegcapaciteiten. Bij één zo'n "gehandicapte" vogel viel op het eerste gezicht weinig afwijkends te bekennen. Met de kijker was echter te zien dat de staartpennen niet goed sloten.

Het is aannemelijk dat fouten op zo'n cruciale plek in het verenpak, en dat bij een onervaren vogel, niet bijdragen tot een hoge levensverwachting van een lange-afstands-trekker als de Wespendif. Als gebruiker van thermiek moeten juist de dragende veren in goede conditie zijn.

Hoe kon zoiets gebeuren? Dat blijft speculeren. Een veer groeit uit een bloedspool. Dat zijn de blauwige kokertjes waaruit na enkele weken de veer naar buiten piept. De bloedspool is omgeven door een hoornachtige opperhuid die met de veer meegroeit. Gewoonlijk droogt het uiteinde van de bloedspool uit, verschilfert en bladdert af. Bij de bovenvermelde Wespendifieven trad die verschilfering niet op en groeide de opperhuid van de bloedspool onbelemmerd met de veer mee. De veer kon zich dus niet ontplooiën. De meest waarschijnlijke oorzaak voor deze ongebruikelijke gang van zaken lijkt het natte weer. Jonge Wespendifieven zitten tot op vrij hoge leeftijd als een kip op hun buik in het nest. Door de uitbundige regenval waren de nesten doorweekt, te meer daar beide ouders voedsel zoeken en al spoedig (vanaf de tweede week) de jongen niet meer afdekken bij regenval. Vooral de onderbuik en staarten van de jongen waren in de tweede helft van juli permanent nat, vies en kleverig. Zodoende konden de uiteinden van de bloedspoolen niet opdrogen en dus niet afbladderen. Ze groeiden mee en veroorzaakten schade aan de pennen zelf.

Deze episode heeft ons diverse dingen bijgebracht, namelijk (1) slecht weer hoeft niet automatisch gepaard te gaan met weinig wespbroed, (2) gebrek aan wespbroed in de nestjongenfase leidt niet automatisch tot het in de steek laten van de jongen, of tot sterfte van jongen, (3) amfibieën en nestjonge vogels zijn effectieve vervangingen voor wespbroed, (4) de conditie van de jongen wordt niet noodzakelijkerwijs door langdurige regenval ondermijnd, (5) langdurige regenval in de eerste groeifase van de jongen kan, via bloedspoolproblemen, leiden tot groeistoornissen in de veren en (6) frequente nestcontroles zijn nodig om deze uitspraken te kunnen doen. Uiteraard weten we dan nog steeds niet of identieke omstandigheden elders in het broedgebied tot dezelfde uitkomsten hadden geleid.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse